

**DANSK FOLKEPARTI,
DEMOKRATIET OG
DE FREMMEDE**

Johannes Andersen

ISSN 1396-3503

2000:6

DANSK FOLKEPARTI, DEMOKRATIET OG DE FREMMEDE

af Johannes Andersen

*Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning
Aalborg Universitet
Fibigerstræde 1
9220 Aalborg Ø*

tlf. 96358200

copyright forfatteren

*ISSN 1396-3503
2000:6*

tryk: UNI.PRINT, Aalborg Universitet

Indhold

1. De politiske partier, indvandrerne og EU-bureaukraterne	5
2. Vælgerne, indvandrerne og EU	6
3. Dansk Folkepartis vælgere - sociologisk set	8
4. Demokratiets folkelige forankring	10
5. Træk af den nye populisme	14
Referencer	16

Johannes Andersen

DANSK FOLKEPARTI, DEMOKRATIET OG DE FREMMEDE

1. De politiske partier, indvanderne og EU-bureaukraterne

Globaliseringen er ikke bare en vision eller en generel tendens. Den viser sig altid i form af konkrete udtryk, der påvirker hverdagen. Set fra danskernes synsvinkel har især to forhold stået centralt: Det ene er den lokale grønthandler henne om hjørnet, der er kommet til landet som indvandrer eller flygtning, og som tilsyneladende kan få en lille lokal butik til at fungere rentabelt, med indtil flere ansatte. Det andet er EU-bureaukraten 'nede i Bruxelles', der lever fedt på skatteydernes regning, og iøvrigt mest laver umulige regler om stort og især småt. Begge er konkrete udtryk for den moderne globaliserings nedslag i den danske hverdag, og begge mødes ofte med en vis skepsis eller ligefrem kritik fra danskernes side (Giddens 1999).

De danske politiske partier er godt klar over denne udfordring. Derfor forsøger de i varieret grad at spille op til denne kritik. Nogen gange for at lufte centrale politiske holdninger. Nogen gange for at undgå, at der opstår alt for store frustrationer eller modsætninger i det danske samfund. Endelig sker det også for at opnå succes på den parlamentariske

scene.

Dansk Folkeparti spiller ud med hele viften. Dette nye danske parti, etableret i 1995, er både kritisk overfor de fremmede i Danmark og overfor de fremmede bureaukrater i EU. Ifølge Dansk Folkeparti udgør de første en alvorlig trussel mod den danske kultur og egenart, mens den anden udgør en trussel mod dansk selvbestemmelse (Andersen 1999).

De etablerede store borgerlige partier i Danmark lufter også med jævne mellemrum deres synspunkter om denne udgave af internationaliseringen. Venstre, Danmarks liberale parti, indskrænker kritikken til at omfatte de danske indvandrere, mens de fuldt ud støtter udviklingen i EU. Set herfra kan man næsten ikke få EU-aktiviteter nok, hvis de vel at mærke udføres effektivt og målrettet til gavn for det indre marked og dansk industri.

Det andet store borgerlige parti, Det konservative Folkeparti, er lidt mere forbeholden i både kritikken af indvandrene og i støtten til udviklingen i EU. Hvilket svarer ganske godt til dette partis konservative forankring.

Socialdemokratiet har tidligere været lidt usikre på, hvordan de skulle forholde sig til indvandringen i Danmark, men i takt med at man har oplevet flere og flere problemer med de overvejende kritiske socialdemokratiske vælgere, er man blevet mere og mere kritiske i udmeldingerne om de fremmedes tilstedeværelse i Danmark. Eksempelvis i form af indenrigsministerens erklæring fra sommeren 2000 om, at asylansøgere der begik kriminalitet burde isoleres på en øde ø. På trods af at der også har været problemer med vælgerne i forhold til EU, har man fastholdt sin støtte til udviklingen i EU. Ikke så meget for at udvikle det indre marked, men for at styrke samarbejdet på tværs af grænserne og den internationale solidaritet.

Reaktionsmønstrene hos de små borgerlige partier i dansk politik ligner med enkelte variationer de ovennævnte store partiers.

Venstrefløjspartierne støtter stort set uden forbehold indvandreernes tilstedeværelse i Danmark, men er derimod kritiske overfor udviklingen i EU, som man finder er en trussel mod den danske selvbestemmelse og især mod det danske demokrati.

2. Vælgerne, indvandrerne og EU

Dansk Folkeparti har generelt vælgere med sig, når det drejer sig om den kritiske vurdering af indvandrere og EU. Det fremgår af Tabel 1,

For alle partierne er de to spørgsmål af meget afgørende betydning. Indvandringen er noget der optager vælgerne i dagligdagen, samtidig med at den danske tradition for jævnlige folkeafstemninger om EU-forhold har været stærkt medvirkende til, at vælgerne også udvikler en evne til og interesse for at diskutere EU-spørgsmål. Endelig indgår de to spørgsmål som centrale elementer i parternes indbyrdes markering i forhold til hinanden.

Dansk Folkeparti er det eneste parti, der markerer en klar afstandtagen til de fremmede på begge dimensioner. Det har i de seneste år givet partiet en markant succes og popularitet. De øvrige partier kombinerer sig frem med mere eller mindre klar kritik på den ene dimension og støtte på den anden. Spørgsmålet er på den baggrund, om partiernes markeringer har været medvirkende til at folde nye skillelinier ud blandt vælgerne. Om der i forlængelse af Dansk Folkepartis markeringer er opstået en ny form for populisme, og hvad der i givet fald er det særlige ved denne form. Det vil stå i centrum for de følgende drøftelser.

der angiver den gennemsnitlige tilslutning til en række udsagn om indvandrere og EU.

Dansk Folkepartis vælgere er de

mest kritiske, når det drejer sig om vurderingen af, at indvandrerne udgør en trussel mod danskernes nationale egenart. Godt fulgt op af Fremskridtspartiet og Det konservative Folkeparti. Men også Socialdemo-

kratiets og Venstres vælgere er mere kritiske end gennemsnittet. Samtidig er venstrefløjens vælgere mest uenige i denne påstand, hvilket passer ganske godt med de ovennævnte politiske markeringer.

Tabel 1. Vælgernes holdning til indvandrere og EU. 1998. Gns.

Gennemsnitligt niveau for enighed i at:	Enhl.	SF	SD	Rad V	CD	KrF	Ven	Kons	Frp	DF	Gns
Indvandrerne udgør en trussel mod national egenart	0,15	0,23	0,47	0,20	0,37	0,33	0,47	0,53	0,71	0,75	0,42
I det store og hele er det EU der bestemmer. Folketinget bestemmer lidt	0,47	0,37	0,41	0,35	0,39	0,35	0,32	0,38	0,60	0,53	0,42
De danske EU-forbehold bør på sigt ophæves	0,27	0,30	0,46	0,51	0,52	0,40	0,64	0,61	0,47	0,50	0,47

Kilde: Demokrati fra neden. Repræsentativ undersøgelse gennemført 1998. N: 1402

Også når det drejer sig om påstanden om, at EU bestemmer en hel del på bekostning af Folketinget, er enigheden størst blandt Dansk Folkepartis og Fremskridtspartiets vælgere. Det samme gælder for vælgerne på den yderste venstrefløj, mens Venstres og Det konservative Folkepartis vælgere markerer stærk uenighed med påstanden.

Den sidste påstand vedrører de danske forbehold overfor Ømu'en, og den lyder, at Danmark på længere sigt bør ophæve det danske EU-forbehold mod deltagelsen i den Økonomiske og Monetære Union. En påstand som venstrefløjens vælgere lægger markant afstand til. Også Dansk Folkepartis vælgere lægger afstand til dette udsagn, men bemærkelsesværdigt nok ikke så meget som

i vurderingen af EU's begrænsninger for dansk selvbestemmelse.

Der kan således konstateres en vis overensstemmelse mellem de danske vælgeres holdninger og dem man finder hos de partier, som de stemmer på. Sagt med en understregning af, at den EU-kritik man finder hos Dansk Folkepartis vælgere først og fremmest vedrører spørgsmålet om dansk selvstændighed. Endelig skal det også med, at Socialdemokratiet nok er det parti der har det sværest, fordi dets vælgere er meget splittet i de to spørgsmål. Noget der viser sig på den måde, at vælgernes vurdering ligger tæt på gennemsnittet, jvf. tabel 1. Men det er altså tal, der dækker over en stor spredning.

Overordnet kan det således slås fast, at Dansk Folkepartis udgave af

den moderne populisme vender sig kritisk mod såvel interne som eksterne forhold, skabt af den moderne internationalisering og globalisering. Internt ønsker man at forsvare den danske nations kultur og egenart, mens man eksternt ønsker at forsvare dansk selvstændighed i forhold til indblanding fra EU. En kritik der

symbolsk er vendt mod især EU-bureaukraterne. Dansk Folkeparti baserer med andre ord deres politiske markeringer i forhold til de øvrige partier på forestillinger om en særlig dansk egenart, der især er truet af fremmed indblanding, internt såvel som eksternt (Bjørklund & Goul Andersen 1999).

3. Dansk Folkepartis vælgere - sociologisk set

Ikke bare politisk udgør dansk folkepartis vælgere en unik gruppe. Også socialt set er Dansk Folkepartis vælgere noget særligt. Det fremgår af tabel 2, der viser den sociale sammensætning af vælgerne hos de forskellige politiske partier.

Mænd og pensionister er stærkt overrepræsenterede blandt partiets vælgere. Det er der måske ikke den store overraskelse i, hvis man tænker på, at det først og fremmest er angst og usikkerhed der driver værket. Traditionelt har ældre mennesker nemmere ved at blive bange overfor nye og ukendte ting, ikke mindst når de manifesterer sig i det nære. Når det drejer sig om pensionister er der således ikke den store forskel på Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet.

Det er bemærkelsesværdigt, at arbejderne er stærkest overrepræsenteret blandt netop Dansk Folkepartis vælgere. Endelig er det ret overraskende, at især de unge mellem 30-39 år er stærkt overrepræsenteret her. Det gælder både mænd og

kvinder. Hvis man samtidig medtager de unge på 18-29 år viser det sig, at Dansk Folkeparti er ikke bare et parti for ældre forskrækkede pensionister, men også for de yngre befolkningsgrupper. Næsten halvdelen af partiets vælgere er under 40 år. Her adskiller Dansk Folkeparti sig markant fra Fremskridtspartiet, Det konservative Folkeparti og Socialdemokratiet, der står stærkere blandt de 40-54 årige eller blandt de lidt ældre. Et nærmere kikk på spørgsmålet om skoleuddannelse viser endvidere, at Dansk Folkepartis vælgere først og fremmest skal findes blandt personer uden studentereksamen. Som supplement kan nævnes, at geografisk set kommer vælgerne især fra Københavns forstæder og fra landet, ikke mindst Jylland.

Hvis man som udgangspunkt antager, at der generelt er en sammenhæng mellem uddannelsesniveau og åbenhed overfor det moderne, herunder globaliseringens muligheder for at overskride eksempel-

vis kulturelle barrierer, så vil en logisk konsekvens af tesen være, at personer med kortere uddannelse generelt vil have relativt vanskeligere ved identificere sig med moder-

niseringsens udtryk og perspektiver end personer med studentereksamen. Det vil imidlertid ikke vise sig på samme måde for de forskellige generationer.

Tabel 2. Den sociale sammensætning af de politiske partier. 1998. Pct. (N: 1402)

	Enhl.	SF	SD	Rad V.	CD	KrF	Ven	Kons	Frp	DF	Total
Køn											
Mand	51	38	49	50	51	48	59	49	54	59	51
Kvinde	49	62	51	50	49	52	41	51	46	42	49
Alder											
18-29 år	31	27	18	29	9	25	22	14	7	19	20
30-39 år	20	24	16	20	21	33	22	18	21	28	20
40-54 år	44	37	33	29	26	17	20	21	17	17	28
55-69 år	4	11	19	20	16	4	24	24	21	23	19
70- år	-	1	15	2	28	21	13	23	35	14	14
Skoleudd.											
7-10 kl.	49	49	78	45	74	54	68	77	75	89	70
Student	51	51	22	55	26	46	32	23	25	11	30
Erhverv											
Arbejder	23	23	29	17	25	13	19	16	33	37	24
Funktionær	39	41	32	48	45	38	36	39	22	28	36
Selvstændig	7	4	3	2	3	17	14	16	11	8	8
Studerende	27	19	10	22	3	13	9	8	4	-	11
Pensionist	5	13	28	12	25	21	23	21	30	28	23

Kilde: Demokrati fra neden. Repræsentativ undersøgelse gennemført 1998. N: 1402

Hvor de ældre måske efterhånden har opgivet at følge med udviklingen, og derfor udtrykker en vis form for resignation, så kan der ligge mere modstand og protest hos de unge, der heller ikke kan identificere sig med moderniseringens udtryk og perspektiver. Derfor kan der argumenteres for, at de unge uden længerevarende uddannelse vil reagere på en anden måde end de ældre og pensionisterne. Noget der umiddel-

bart understøttes af ovennævnte beskrivelse af de forskellige partiers vælgerprofiler. Det bemærkelsesværdige i denne sammenhæng er således, at *Dansk Folkeparti ikke bare har fat i de ældre, men også i de unge uden studentereksamen*. Spørgsmålet er på den baggrund, om Dansk Folkepartis vælgere har en særlig kritisk eller offensiv profil, og om den kommer til udtryk i synet på demokrati og de demokratiske normer.

4. Demokratiets folkelige forankring

Generelt er der udbredt enighed blandt danskerne om, hvad normerne for det gode demokrati er. Det er et demokrati, hvis ramme er en retsstat, og hvor alle får lige mulighed for at gøre deres indflydelse gældende. Centrale eksempler på normer for den gode demokratiske retsstat er, at myndigheder behandler alle lige, at der er respekt for mindretal og at ad-

ministrationen er gennemskuelig. Centrale eksempler på normer for borgernes medindflydelse er at politikerne er lydøre og at alle har lige mulighed for at opnå indflydelse. Vælgernes gennemsnitlige vurdering af disse normers vigtighed er gengivet i tabel 3 (Goul Andersen, Torpe & Andersen 2000).

Tabel 3. Normer for det gode demokrati og social baggrund. Gns.

Vigtigheden af at:	Mynbdigheder behandler alle borgere lige	Forvaltningen er gennemskuelig	Politikerne er lydøre	Alle har lige mulighed for at øve indflydelse	Der udvises respekt for mindretals rettigheder
Køn					
Mænd	0,93	0,93	0,89	0,87	0,85
Kvinder	0,95	0,95	0,92	0,86	0,85
Alder					
18-29 år	0,91	0,92	0,86	0,85	0,83
30-39 år	0,95	0,93	0,90	0,87	0,85
40-54 år	0,97	0,97	0,91	0,89	0,88
55-69 år	0,95	0,96	0,92	0,86	0,86
70 år -	0,92	0,93	0,91	0,85	0,84
Politiisk orientering					
Venstre	0,97	0,97	0,91	0,91	0,90
Midt	0,95	0,94	0,91	0,87	0,85
Højre	0,90	0,92	0,89	0,82	0,80
Parti					
Enhedslisten	0,95	0,93	0,91	0,88	0,91
SF	0,97	0,99	0,93	0,94	0,93
SD	0,96	0,95	0,91	0,88	0,87
Det radikale venstre	0,96	0,97	0,92	0,93	0,87
CD	0,97	0,97	0,86	0,93	0,94
Kristeligt Folkeparti	0,96	0,92	0,78	0,87	0,83
Venstre	0,94	0,94	0,89	0,84	0,83
Konservative	0,89	0,92	0,88	0,85	0,83
Frmskridtpartiet	0,97	0,98	0,93	0,90	0,81
Dansk Folkeparti	0,91	0,92	0,91	0,83	0,80

Kilde: Demokrati fra neden. Repræsentativ undersøgelse gennemført 1998. N: 1402

Som det fremgår af oversigten, er normerne generelt solidt funderet i den danske befolkning, med den tilføjelse, at de unge og de højreorienterede generelt vurderer dem lidt mindre vigtige end resten af befolk-

ningen. Når der er lavet en særlig kørsel for generel politisk orientering skyldes det, at kun 46 procent af Dansk Folkepartis vælgere placerer sig på højrefløjen. 43 procent placerer sig på midten, mens 11 procent

af dem placerer sig på venstrefløj. Der er tale om en spredning, der adskiller sig markant fra de øvrige borgerlige partiers vælgere, der især placerer sig omkring midten, og fra landsgennemsnittet, hvor 21 procent placerer sig på højrefløj, 51 procent i midten og 28 procent på venstrefløj.

Med hensyn til de politiske partier er det bemærkelsesværdigt, at Dansk Folkeparti, med en enkelt undtagelse, generelt vurderer de nævnte normer en anelse lavere end resten af befolkningen. Undtagelsen

drejer sig om politikernes lydhørhed, der da også indgår som et centralt tema i partiets kritik af de øvrige partier: *Politikerne mangler lydhørhed overfor den menige dansker*. Et standpunkt der historisk set har været en central del af Fremskridtspartiets profilering. Men også set i forhold til de politiske partier må man fastholde det generelle indtryk, nemlig at der ikke er de store forskelle at spore i danskernes vægtning af en række centrale normer for det gode demokrati (Goul Andersen, Torpe & Andersen 2000).

Tabel 4. Vigtigheden af medborgernormer, opdelt efter social baggrund. 1998. Gns.

Vigtigheden af at man som borger:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Køn										
Mand	0,86	0,90	0,80	0,85	0,93	0,50	0,83	0,88	0,52	0,84
Kvinde	0,90	0,94	0,85	0,86	0,94	0,55	0,85	0,91	0,56	0,86
Alder										
18-29 år	0,83	0,87	0,80	0,79	0,89	0,46	0,77	0,86	0,53	0,85
30-39 år	0,86	0,90	0,80	0,87	0,92	0,51	0,82	0,90	0,53	0,86
40-54 år	0,88	0,93	0,84	0,87	0,96	0,54	0,87	0,90	0,58	0,87
55-69 år	0,91	0,94	0,84	0,87	0,94	0,55	0,87	0,90	0,54	0,84
70 år -	0,95	0,98	0,85	0,87	0,98	0,57	0,87	0,90	0,50	0,84
Politisk orientering										
Venstre	0,90	0,90	0,90	0,89	0,95	0,57	0,84	0,91	0,58	0,90
Midt	0,89	0,94	0,83	0,85	0,95	0,52	0,85	0,90	0,51	0,85
Højre	0,84	0,91	0,74	0,81	0,90	0,47	0,81	0,88	0,56	0,80
Parti										
Enhedslisten	0,81	0,77	0,93	0,86	0,93	0,49	0,81	0,86	0,75	0,91
SF	0,92	0,92	0,90	0,89	0,97	0,58	0,87	0,93	0,61	0,91
SD	0,92	0,96	0,88	0,88	0,86	0,56	0,86	0,91	0,55	0,88
Det radikale venstre	0,93	0,92	0,91	0,90	0,95	0,57	0,89	0,88	0,57	0,90
CD	0,99	0,98	0,89	0,88	0,96	0,53	0,89	0,87	0,50	0,88
Kristeligt Folkeparti	0,92	0,92	0,81	0,75	0,94	0,50	0,75	0,87	0,51	0,88
Venstre	0,85	0,92	0,75	0,85	0,94	0,52	0,86	0,91	0,46	0,84
Konservative	0,87	0,94	0,79	0,82	0,97	0,55	0,84	0,89	0,51	0,83
Fremskridtspartiet	0,88	0,92	0,81	0,70	0,86	0,38	0,83	0,87	0,65	0,84
Dansk Folkeparti	0,85	0,89	0,71	0,83	0,89	0,45	0,80	0,88	0,64	0,72

Kilde: Demokrati fra neden. Repræsentativ undersøgelse gennemført 1998. N: 1402

1. Betale den skat, man er pligtig til
2. Følge love og forordninger
3. Er solidarisk med dem, der har det dårligere end én selv
4. Føler et ansvar for løsningen af fælles problemer
5. Stemme ved offentlige valg
6. Er aktiv i den offentlige debat
7. Holder sig informeret om det, der sker i samfundet
8. Danne sin egen mening uafhængig af andre
9. Er klar til at bryde lov, når ens samvittighed kræver det
10. Er åben overfor andres holdninger

Med hensyn til normerne for den gode medborger er spredningen lidt større. Der er tale om normer vedrørende lovlydighed, solidaritet, deltagelse og deliberation. I Tabel 4 er angivet en række eksempler på disse normer.

De to første normer vedrører *lovlydighed*. Det er bemærkelsesværdigt, at de unge generelt vurderer disse normer som mindre vigtige end resten af befolkningen. Med hensyn til politisk orientering er det interessant at se, at normen om at følge love og forordninger især vurderes som vigtig af midterpartierne og af dem der orienterer sig mod midten. Både på højre- og venstrefløjen vurderes normen som værende mindre vigtig, omend den i høj grad udgør en del af det fælles demokratiske gods. Selv hos Dansk Folkepartis vælgere.

De to næste normer vedrører *solidaritet*. Her kan man for alvor konstatere markante forskelle. Generelt er normerne kun i begrænset udstrækning en del af det fælles demokratiske gods, og der lægges markant afstand til normerne hos de unge, hos dem der orienterer sig mod højrefløjen og hos Dansk Folkepartis vælgere. Faktisk er det bemærkelsesværdigt, at normen om at være solidarisk med dem, der har det dårligere end én selv, i stor udstrækning er en norm, Dansk Folkepartis vælgere har det vanskelig med.

De tre næste normer vedrører *deltagelse* og politisk aktivitet. Det at stemme ved offentlige valg er alle

stort set enige om er vigtigt. Derimod kan der konstateres markant spredning når det drejer sig om at holde sig informeret og om at være aktiv i den offentlige debat. Med hensyn til de to sidstnævnte normer er der tale om elementer, der ikke kan siges at stå helt så centralt for vurderingen af den gode medborger, med mindre man forfølger et deltagerdemokratiske ideal.

De tre sidste normer vedrører *deliberation*, dvs. normer for udfoldelsen af en demokratisk samtale, hvorigennem synspunkter og argumenter om fælles politiske problemstillinger udveksles. En samtale der kan styrke både de politiske beslutningers legitimitet, borgernes gensidige forståelse for hinanden og det demokratiske fællesskab. Normen om at danne sin egen mening uafhængigt af andre udgør en central del af danskernes demokratiske sindelag. Derimod vurderes det at bryde loven, hvis ens samvittighed byder det, højt på både højre- og venstrefløjen. Hvorimod højrefløjen i almindelighed og Dansk Folkepartis vælgere i særdeleshed er meget tilbageholdne, når det drejer sig om at vurdere vigtigheden af at være åben overfor andres holdninger.

Hvis man skal sammenfatte på tværs af normerne for den gode medborger er det bemærkelsesværdigt, at når det drejer sig om solidaritet og om åbenhed overfor andres holdninger er Dansk Folkepartis vælgere relativt set ret tilbageholdende med

hensyn til vurderingen af disse normers vigtighed. Samtidig finder Dansk Folkepartis vælgere, at det er vigtigt at bryde loven, hvis ens samvittighed kræver det. Hvis man kobler det sammen med kritikken af de fremmede og af EU, som også står helt centralt hos Dansk Folkepartis vælgere, nærmer man sig et billede, der er domineret af en vis selvtilstrækkelighed og af afstandtagen til

andre borgere i almindelighed og til det der er *anderledes* i særdeleshed. Det bekræftes i tabel 5, der angiver synet på et udsagn om, at hvis ikke man passer på, vil andre udnytte én. Hele 82 procent af Dansk Folkepartis vælgere er enig i dette udsagn, ligesom de også er det i en række tilsvarende udsagn vedrørende tillid til andre.

Tabel 5. Tillid til andre og partivalg. Pct.

Hvis ikke man passer på, vil andre udnytte én	helt eller delvis enig	helt eller delvis uenig
Parti		
Enhedslisten	58	42
SF	44	56
SD	66	34
Det radikale venstre	60	40
CD	61	39
Kristeligt Folkeparti	58	42
Venstre	63	37
Konservative	68	32
Frømskridtspartiet	75	25
Dansk Folkeparti	82	18
Gennemsnit	63	37

Kilde: Demokrati fra neden. Repræsentativ undersøgelse gennemført 1998. N: 1402

Naturligvis skal man være varsom med at drage konklusioner om politiske identiteter med udgangspunkt i relativt få spørgsmål om meget komplicerede sammenhænge. Men det er tankevækkende, at den manglende tillid til andre mennesker passer så godt ind i billedet som tilfældet er. På den baggrund kunne det være interessant at undersøge, om der er mange blandt Dansk Folkepartis vælgere der har en høj eller en lav politisk selvtilid. I denne sammenhæng arbejdes der med to udgaver af selvtilid: Intern og ekstern efficacy

(Goul Andersen, Torpe & Andersen 2000).

Den *interne efficacy* omfatter vælgerens vurdering af deres egen viden om politiske forhold og en vurdering af deres evne til at agere i forhold til politiske myndigheder og sammenhænge. Eksempelvis om de ved nok om lokale politiske forhold eller om EU-forhold, og om de er i stand til at udtrykke sig i en forsamling, lave henvendelser til myndigheder eller skrive læserbreve til aviser. Den *eksterne efficacy* vedrører vælgerens vurdering af, i hvilken ud-

strækning de tror, at de politiske om

Tabel 6. Intern og Ekstern efficacy fordelt på de politiske partier. 1998. Pct.

	Intern efficacy			Ekstern efficacy		
	høj	middel	lav	høj	middel	lav
Parti						
Enhedslisten	27	58	16	4	60	36
SF	22	61	17	12	76	12
SD	21	54	25	17	66	17
Det radikale venstre	24	66	10	18	65	17
CD	12	71	17	10	71	20
Kristeligt Folkeparti	13	71	17	4	83	13
Venstre	26	61	13	19	68	13
Konservative	27	62	11	21	58	21
Frømskridtspartiet	24	48	28	11	57	32
Dansk Folkeparti	6	65	29	9	57	34
Total	22	59	19	16	66	18

Kilde: Demokrati fra neden. Repræsentativ undersøgelse gennemført 1998. N: 1402

givelser og myndigheder vil lytte til det, de fremfører. Listen omfatter såvel lokale som EU-myndigheder.

Både når det drejer sig om den interne og den eksterne efficacy er det bemærkelsesværdigt, at Dansk Folkepartis vælgere er stærkt overrepræsenterede blandt dem, der giver udtryk for en lav efficacy, ligesom partiets vælgere er stærkt underre-

præsenterede blandt dem med høj efficacy. Der er kort sagt tale om en gruppe borgere, der ikke har den store tro på, at de kan gøre sig særligt meget gældende i det politiske liv. Dels fordi de ikke ved nok om politik, dels fordi de ikke kan udtrykke sig og endelig fordi de ikke har nogen forventning om, at der bliver lyttet til dem.

5. Træk af den nye populisme

Herfra er det nu muligt at trække tråden tilbage til udgangspunktet. Dansk Folkepartis vælgere er for knapt halvdelens vedkommende under 40 år. Dertil kommer, at også pensionister er godt repræsenterede blandt partiets vælgere. Det fælles for disse to aldersgrupper er blandt andet, at de har en korterevarende skoleuddannelse. Dansk Folkepartis

vælgere er generelt uden den helt store tro på egne evner, når det drejer sig om at udtrykke sig i forhold til den politiske offentlighed og når det drejer sig om at blive hørt. Dertil kommer, at de har en meget begrænset tillid til andre mennesker.

Det kan altid diskuteres, hvilken sammenhæng der er mellem disse faktorer. I denne forbindelse er det

væsentligt at fastholde, at de nævnte faktorer kan påvirke hinanden på en sådan måde, at man nærmest havner i en ond cirkel, hvor manglen på tillid til andre gør, at det kan være vanskeligt eksempelvis at opnå positive erfaringer med kontakter til myndigheder der igen ville medføre, at man nu tror på at man kan gøre sig gældende i det politiske liv, og at man derfor også begynder at få mere tillid til andre mennesker.

På denne baggrund forekommer det at være ret logisk, at disse vælgere i forhold til de grundlæggende demokratiske normer i stor udstrækning udviser *selvtilstrækkelighed* og *afstandtagen* til andre borgere i almindelighed og til de fremmede i særdeleshed. Holdninger der formuleres og fremføres offensivt af Dansk Folkeparti. Og netop fordi der er tale om både selvtilstrækkelighed og afstandtagen ligger der uden tvivl en stærkt samfundskritisk element i denne gruppes politiske identitet. En samfundskritik der direkte rettes mod *de fremmede* i landet og mod *EU* (Andersen 2000).

Den nye danske populisme bæres med andre ord af de dele af befolkningen, der af en eller anden grund er kommet på kant med den udbredte institutionalisering af samfundet, der eksempelvis dyrker refleksivitet og forfølger en norm om at det er godt med længerevarende uddannelse til stort set alle. Dvs. en institutionalisering baseret på en udbredt omgang med *ord, valg og samtaler*. Det er en

gruppe, der ikke tror på deres egne evner i sådanne sammenhænge, og som derfor kan føle sig lidt marginaliseret i forhold til de dominerende træk i samfundsudviklingen. Ikke mindst når de konfronteres med konkrete udtryk for den globalisering, der ligger i dens kølvand.

Spørgsmålet er nu, om den nye populisme er ny og om den er farlig. Der kan sikkert argumenteres for, at der i de sidste mange år altid har været et lag i befolkningen, der ikke har kunne gøre sig særligt godt gældende i de mange sammenhænge, hvor det drejer sig om at udtrykke sig - enten gennem ord eller gennem valg af markante udtryk. Et lag der politisk, at dømme efter vælgervandringerne, har orienteret sig mod både Socialdemokratiet, venstrefløjen og Fremskridtspartiet. Det nye i forlængelse heraf er, at man nu har fundet et politisk ståsted i form af Dansk Folkeparti. Tilsyneladende er der tale om et parti, der bedre end noget andet formår at udtrykke netop denne befolkningsgruppes kritik og synspunkter.

Da de politiske synspunkter der findes her på den ene side er meget kritiske overfor givne fremmede befolkningsgrupper og på den anden side lægger en vis afstand til en række almindelige demokratiske normer, og da de er båret af en udbredt samfundskritik, kan man *realistisk set* godt forvente militante reaktioner herfra, der går ud over hvad et demokratisk samfund i almindelighed

kan indkapsle. Specielt fordi der er tale om en gruppe af relativt unge, der generelt ikke har nydt særlig stor succes på det politiske plan, kan former for militant oprør sagtens være en nøgle til, at det nu er dem der sætter dagsordenen. At det pludselig er dem der bestemmer, hvad folk skal diskutere og forholde sig til. På den anden side vil det ligge langt ud over, hvad Dansk Folkeparti kan og

vil lægge navn til. Dertil er partiets interesse i at blive en del af en borgerlig regering alt for stor.

Derfor er en rimelig konklusion på den ovennævnte diskussion, at der er potentialer til noget farligt i den nye danske populisme, men at disse potentialer indkapsles af Dansk Folkepartis ønske om at blive et dominerende borgerligt parti med indflydelse på regeringsdannelsen.

Referencer

J. Andersen. 1999. *Højrefløjen og kritikken af de fremmede i Danmark*. Arbejdstekst. Institut for økonomi, politik og forvaltning. Aalborg Universitet. 1999.

J. Andersen 2000. Kampagnemagernes udfordring: Et spørgsmål om selvstændighed, i *Reklame* nr. 16. 2000.

T. Bjørklund & J. Goul Andersen 1999. *Anti-Immigration Parties in Denmark and Norway: The Progress Parties and the Danish Peoples Party*. Working Paper. Institut for økonomi, politik og forvaltning. Aalborg Universitet 1999.

A. Giddens 1999. *En løbsk verden. Hvordan globaliseringen forandrer vores tilværelse*. København.

J. Goul Andersen, L. Torpe & J. Andersen. 2000. *Hvad Folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København.